

УДК 37.02

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8\(13\)-229-240](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8(13)-229-240)

Рудницька-Юрійчук Ірина Романівна кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти, факультет педагогіки, психології та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Рівненська, 14, м. Чернівці, тел.: (0372) 50 94 31, <https://orcid.org/0000-0003-0876-7751>

НАРОДНА ТА АВТОРСЬКА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Потреба виховувати дітей і молодь на таких морально-духовних цінностях, що сприятимуть формуванню гуманної, чесної, доброї, справедливої людини, яка буде жити за законами добра – нагальна потреба сучасного українського суспільства. Перші роки життя дитини – перші кроки до духовного ідеалу, і саме вони за певних умов можуть перетворитися в любов до правди та краси, тяглість до рідного краю.

Отже, основне завдання вихователів полягає у залученні дітей дошкільного віку до духовних переживань, намагання зробити прагнення дитячих душ щирими, глибокими, різносторонніми. Ці навички формуються у дитини не за один місяць і навіть не за рік; даний процес відбувається повільно, поступово, їх виховання значною мірою залежить від наполегливості й майстерності педагогів, їхньої поваги до дитини.

Глибокої уваги вихователів потребує питання про шляхи формування у дошкільників духовного світогляду і відповідної системи цінностей. Ідеться про важливість виховання на засадах морально-етичного виховання, головний принцип якого можна сформулювати так: чини з іншими так, як хочеш, щоб чинили з тобою.

Морально-етичне, духовне виховання дитини дошкільного віку тісно переплітається із емоційним розвитком. Посереднім показником становлення її духовної сфери і моральних якостей стає емоційне ставлення дитини до навколишнього світу. Емоційне ставлення до дійсності дитина переосмислює через художню літературу.

Література, яку здатні сприймати діти дошкільного віку, ознайомлюючи їх з подіями і явищами навколишнього світу, водночас формує у них перші моральні і духовні цінності, морально-етичні уявлення і оцінки навколишньої дійсності.

У статті проаналізовані аспекти морально-етичного виховання дітей дошкільного віку. З'ясовано, що організація морально-духовного виховання дошкільників засобами казки є ефективною технологією виховання і

особистісного розвитку дитини.

Ключові слова: діти дошкільного віку, література, морально-етичне виховання, народна та авторська казка.

Rudnytska-Yuriichuk Iryna Romanivna Ph.D in Pedagogical Sciences, Assistant of Department of Pedagogy and Psychology Preschool, Faculty of Pedagogy, Psychology and Social Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Rivnens`ka str., 14, tel.: (0372) 50 94 31, <https://orcid.org/0000-0003-0876-7751>

FOLK AND AUTHOR'S FAIRY TALE AS A MEANS OF MORAL AND ETHICAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The need to educate children and youth on such moral and spiritual values that will facilitate the formation of a humane, honest, kind, equitable person who will live by the laws of good and it is an urgent issue for the modern Ukrainian society. First years of a child's life are the first steps to the spiritual ideal, and under certain conditions they can turn into a love of truth and beauty, longing to the native land.

Thus, the main task of educators is to involve preschool children in spiritual experiences, trying to make the aspirations of children's souls sincere, deep, diverse. These skills are formed in a child in less than a month or even a year; this process is slow, gradual, their upbringing largely depends on the persistence and skill of teachers, their respect for the child.

Educators should pay deep attention to the question of ways to form in preschoolers a spiritual worldview and an appropriate system of values. It is about the importance of education on the basis of moral and ethical education, the main principle of which can be formulated as follows: treat others as you want them to treat you.

Moral and ethical, spiritual upbringing of a preschool child is closely interrelated with emotional development. The child's emotional attitude to the world around him/her becomes a development indicator of his/her spiritual sphere and moral qualities. The child's emotional attitude to reality is rethought through the fiction.

Literature that preschool children are able to perceive by acquainting them with the events and phenomena of the world around them, at the same time forms first moral and spiritual values, moral and ethical ideas and assessments of the surrounding reality.

The article analyses the aspects of moral and ethical education of preschool children. It was found out that the organization of pre-schoolers' moral and spiritual education with the help of fairy tales which is an effective technology of education and personal development for the child.

Keywords: preschool children, literature, moral and ethical education, folk and author's fairy tale.

Кожна людина колись стане
настільки дорослою,
що знову почне читати казки.
Клайв С. Льюїс

Постановка проблеми. Моральне виховання підростаючого покоління завжди було актуальним для нашого народу. В сучасних умовах нестабільності суспільства, що супроводжується втратою традиційних орієнтирів, деградацією моральних цінностей підростаючого покоління, зростанням жорстокості, злочинності, заздрощів і агресії, роз'єднаності і розмаїтості поглядів та думок моральне виховання стає як ніколи важливим. Саме моральне виховання, на думку О. Сухомлинської, є важливим чинником передачі культурних цінностей [10, с. 4].

Нині проблема виховання та освіти підростаючого покоління набуває особливої вагомості, адже від розв'язання її значною мірою залежить майбутнє української держави.

Особливо дане питання стосується морально-етичного виховання дітей дошкільного віку, адже саме на цьому віковому етапі діти починають розуміти та розрізняти, що добре, а що погано, що таке совість, гідність, чуйність – тобто моральні норми.

Дедалі очевиднішими стають впливи політичних і моральних криз, глобалізації суспільства та відірваність підростаючого покоління від народного ґрунту, підміна загальнолюдських морально-етичних цінностей молодіжною субкультурою. Це спонукає до використання культурної і педагогічної спадщини українського народу, пошуку оптимальних шляхів морального та етичного виховання дошкільників на основі відродження народних звичаїв і традицій. У морально-етичних цінностях сконцентрований багатівіковий досвід життєдіяльності українського народу, його ідеали, уявлення про добро і зло, піднесене і потворне. Виховне значення морально-етичних цінностей полягає у тому, що вони є одночасно результатом практики виховання підростаючого покоління і його ефективним засобом.

На необхідності звернення до виховного досвіду народу, його морально-етичних цінностей наголошують державні програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Діти України», Концепції «Національного виховання», «Виховання дітей та молоді у національній системі освіти», Національна доктрина розвитку освіти та ін.

Сьогодні, коли взято курс на відродження й подальший розвиток української національної культури, мови, особливої актуальності набуло використання традицій народної педагогіки, фольклору, які лежать в основі літературних та народних казок. Великі можливості для цього закладені у змісті занять з художньої літератури. Читання книг відкриває кожному дивовижний, багатоманітний світ людей і природи, всього, що нас оточує. Найбільшою

мірою це стосується дітей. Діти дошкільного віку прилучаються до цього світу саме на заняттях із художньої літератури, а важливим засобом для цього є казки.

Предмет сприймання у художній літературі – провідний у навчанні й вихованні дітей дошкільного віку. Через художні образи діти збагачують свої почуття, емоції, пізнають різноманітність навколишнього світу. Одночасно відбувається їхній загальний мовленнєвий розвиток. Правильне опрацювання твору, зокрема казок, сприяє єдності морального, етичного, розумового, естетичного виховання дошкільників. Саме тому так важливо вчити дітей сприймати казки через активну діяльність.

Актуальність нашого дослідження визначається важливістю ознайомлення та вивчення літературних та народних казок у закладі дошкільної освіти, бо метою читання в сучасній дошкільній установі є формування першооснов культури дітей дошкільного віку, плекання творчого, національно свідомого покоління засобами художнього слова. За допомогою казок педагог має можливість виховати у своїх вихованців такі моральні якості, як доброту, любов, справедливість, чесність, порядність, працьовитість, повагу до старших та своїх друзів. Через казки діти пізнають навколишній світ, закони природи, чітко розмежують добро і зло, засуджують несправедливість. Тому недарма народна мудрість говорить: «Казка вчить, як на світі жити».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти виховної системи казок, їх педагогічна спрямованість знайшли глибоке осмислення у творчості відомих українських письменників і педагогів, зокрема: Н. Забіла, О. Іваненко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та ін. Характерною в цьому плані є, наприклад, передмова І. Франка до збірки казок «Коли ще звірі говорили». Ставлячи перед собою суто педагогічну мету, автор висловив бажання, щоб на основі казок «наші діти в інтересі здорового і морального розвою якнайдовше витали фантазією в тім світі простих характерів і простих відносин, у світі, де все видно ясно і симпатії не потребують ділитися. Відси вони винесуть перші і міцні основи замилювання до чесноти, правдомовності і справедливості, а надто любов до природи і охоту придивлятися близько її творам, прислухатися її таємній мові, чути себе близькими до неї, підглядати, а далі просліджувати її великі загадки» [11]. Разом із тим, у низці досліджень С. Бакуліна, А. Богущ, С. Литвиненко, А. Щербо казка розглядалася як засіб морального, естетичного, етичного виховання. Над питанням морально-етичного виховання дітей засобами казок працювали й такі педагоги, як А. Абдуліна, М. Львова, С. Русова, Н. Светловська, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Але далеко не всі аспекти формування у дітей дошкільного віку морально-етичних цінностей засобами казок знайшли в працях педагогів та психологів цілісне і повне висвітлення.

Мета статті – з'ясувати роль казки на заняттях з художньої літератури в закладі дошкільної освіти, визначити та описати прийоми і форми роботи при

вивченні казок. Відповідно до мети ми висунули перед собою завдання провести теоретичний огляд жанрових ознак казки, здійснити аналіз казок як літературного жанру та охарактеризувати його як засіб морально-етичного виховання дітей на заняттях.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні проблема морального виховання дошкільників привертає все більше уваги. При цьому роль педагога полягає в тому, щоб створити умови для включення дитини в активну розумову діяльність, здатності відбирати кращі моральні надбання минулого й сучасного.

Казка – фольклорний розповідний твір про вигадані, а часто й фантастичні події; це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажі. За своїм змістом і поетикою казки близькі до легенд, билин і баладних пісень. У своєму змісті вони широко використовують пісні, приказки й прислів'я, загадки й замовляння. Казка – один із основних жанрів народної творчості, епічний, переважно прозаїчний твір чарівного, авантюрного чи побутового характеру усного походження з настановою на вигадку. Термін «казка» походить від слова казати (казки розказуються). За часом виникнення казки належать до найдавніших форм народної творчості. Вони дуже популярні серед усіх народів світу й відзначаються захоплюючим сюжетом [6, с. 63].

Казка як жанр усної народної творчості своїм генезисом сягає ще часів перших спроб міфотворчості, як жанр художньої словесності – бере початок у XVII столітті. Як своєрідний жанр народної творчості, казка здавна посідає важливе місце у фольклорі всіх народів світу. Згадки про казку (як і її зразки) знаходимо в різноманітних писемних пам'ятках, що дійшли до нашого часу крізь віки і тисячоліття.

Як зазначає В. Гнатюк, «казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія». Тому єдиного погляду щодо походження казок немає, кожен із наукових напрямів вирішує цю проблему по-своєму. Прихильники міфологічної школи вважали основою казки міф та систему давніх уявлень. Міграційна школа розвинула теорію запозичень, тобто поширення казкових сюжетів зі Сходу (зокрема Індії). Представники антропологічної школи висловлювали думку про самозародження подібних сюжетів на певному етапі розвитку різних народів. Дослідження в руслі ритуально-міфологічної школи поклали в основу виникнення казки систему давніх язичницьких релігійних ритуалів [7, с. 127].

Ф. Буслаєв – один із перших дослідників східнослов'янської казки XIX століття, що дав аналіз української казки з позицій міфологічного напрямку, висловлював думку, що цей жанр тісно пов'язаний з народною епічною поемою, вважаючи казку модернізованою формою героїчної билини. М. Чумарна назву жанру теж виводить із праміфу, вказуючи на скіфський міф

про Маная та його дружину Казку, яка навчила людей мови. Марко Грушевський розглядав героїчний та казковий епос як паралельні явища, кожне з яких має свій специфічний характер, форму, шлях еволюції.

Безумовно, в ході свого розвитку казка значно видозмінилась, змінилися і її функції – якщо первісно вона виконувалася з магічно-заклинальною метою (накликати удачу на полюванні, вберегти від ворогів, забезпечити перемогу в битві тощо), то з часом, втративши ритуальне призначення, казка набуває виключно естетичного або ж повчально-дидактичного, розважального характеру. У казок народів світу багато спільного, що пояснюється подібністю культурно-історичних умов їх життя. Водночас казки відзначаються національними особливостями, відображають спосіб життя народу, його працю і побут, природні умови, а також індивідуальні риси виконавця-оповідача (казкаря).

Цікавим фактом є те, що на початку ХХ ст. мав місце т.зв. похід проти казки під гаслом «Геть казку з дитячого життя!», прихильники якого заперечували потребу забавляти, втішати розум і душу дитини казкою, тому що це призводить до плутанини в розумінні реальної свідомості предметів і явищ довкілля; вони стверджували, що зміст казки не відповідає принципам соціалістичного реалізму, що діти не можуть відокремити реальність від вигадки [3].

Але свого часу, коли нависли хмари над дитячим фольклором, на захист казки стала С. Русова. Її стаття «В оборону казки» (1913 р.) тримала лінію оборони перед тими, хто стверджував, що в дітей ще не міцна і багата на зайві факти пам'ять, а казки дають неправдиві погляди на життя, підтримують брехливу фантазію [2, с. 206]. Натомість С. Русова пояснює, що казка вабить, манить, створює прекрасні фантастичні країни, події, від чого душа дитини літає, розвивається, мріє... Та наступ на дитячий фольклор не припинявся і підсилювався нападами. І лише з часом безхмарним і переможним стало життя самої казки.

Казка – найпопулярніший жанр дитячої літератури. Як слушно зауважує Л. Дунаєвська: «Чим глибше людство досліджує світ, тим більше загадок постає перед ним. І однією такою загадкою є те, що й малу дитину, й дорослу людину хвилюють... казки» [6, с. 84].

Оскільки казки різні за змістом, за сюжетом, різняться композиційною будовою, методика використання їх у різних вікових групах також специфічна. Казки повинні насамперед відповідати віковим особливостям дітей. Тут доречним буде застереження І. Франка: «Гола, повна правда життя – то тяжка страва. Старші можуть заживати її, вона для них смачна і здорова. Але дітям не можна давати її так, як старшим, треба приготувлювати її в ріденькім стані, в образках, у байках. І вони так приймають її» [3, с.102].

Закладати основи моральності, виховувати моральні цінності варто з самого раннього віку, коли починає формуватися характер, ставлення до світу, оточуючих людей.

Дітям раннього та молодшого дошкільного віку доступні казки «звіриного епосу», про тварин, оскільки вони «...заставляють їх сміятися і думати, розбуджують їх цікавість та увагу до явищ природи, але не розбуркують молоду фантазію дивоглядними образами заклятих замків, царів, розбійників, драконів та демонів, не тривожать молодого чуття страшними трагічними пригодами та незрозумілими для дітей відносинами обох полів» [3, с. 94].

Дітям середнього дошкільного віку, крім казок «звіриного епосу», доступні чарівні казки. Ну, а старші дошкільники вже спроможні зрозуміти та вислухати будь-яку казку.

Психологами доведено, що дошкільники надзвичайно активні у сприйманні казки – слухачи казки, діти постійно переривають хід розповіді, втручаються у події, звертаються із запитаннями, намагаються допомогти казковим героям.

Казки і понині, як і багато поколінь тому, є найпотужнішим елементом стимуляції дитячої уяви. В казці закладено величезний естетичний потенціал, який проявляється в яскравому, романтичному зображенні казкового світу, в ідеалізації позитивних героїв, виразності образів.

Казка завжди повчальна, адже вона здатна ненав'язливо виховувати душу дитини. Факт виховного впливу казки на особистість дошкільника не викликає сумнівів. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, але й серцем. І не тільки пізнає, а й відгукується на події і явища навколишнього світу, показує своє ставлення до добра і зла. Без казки немає в дитини ні мрії, ні чарівної країни, де збуваються всі бажання. Казка вчить жити!

У своїх спогадах академік О. Запорожець описує як він організував з групою дошкільників драматизовану гру на основі прочитаної казки в дитячому театрі. Одна група дітей була виконавцями, друга – глядачами. Але до кінця вистави чіткі межі між залом і сценою зникли, оскільки «глядачі» бігли на сцену грати; їх не задовольняла позиція глядача. «Дитина не хоче і не вміє займати позицію стороннього глядача стосовно описаних у казці подій, – пише автор. – Вона намагається втрутитись у хід подій, прийняти сторону тієї чи іншої особи, намагається реалізувати цілі позитивного персонажа не тільки в уяві, а й дієво» [3, с. 101-102].

Дошкільник, за словами О. Запорожця, не егоцентричний у сприйманні твору. Його активність виявляється і в тому, що він легко приймає позицію героя, подумки діє разом із ним, імітує жестами деякі його дії, бореться з його ворогами.

Активне ставлення приводить дитину іноді до несподіваних з точки зору дорослих дій. Дитина чорною фарбою може замалювати на картинці негативного героя, вириває ілюстрацію з його зображенням, випускає під час переказу неприємні для неї події («Я не хочу про нього розповідати»), змінює хід подій, заміняє кінцівку [3, с. 102].

Моральне виховання дитини починається з того, що вона чує, бачить і що викликає відгук у її душі. Образи художніх творів викликають у дітей почуття співпереживання, співчуття. О. Запорожець зауважує, що дітей не задовольняє невизначеність ситуації, коли невідомо, хто «хороший», а хто «поганий». Вони намагаються відразу виділити позитивних героїв, приймають їхню позицію, негативно ставляться до всіх, хто їм заважає [3, с. 102]. Іноді навіть неживі предмети піддаються суворій критиці, якщо дитина не знаходить, кого можна звинуватити в тому, що тропилось. Казка не пропускає і не прощає своїм героям дій, які не відповідають їхньому образу. Ясна й нескладна характеристика позитивних і негативних героїв допомагає дітям розібратися у їх поведінці, визначити своє ставлення до них, дати адекватну оцінку їх вчинкам. Саме завдяки казкам дошкільники мають змогу опанувати такими поняттями як Добро та Зло, радіти перемозі Добра над Злом.

Зрозумілі близькі приклади поведінки героїв казки діти співставляють з особистим досвідом і переносять на себе або на своїх товаришів деякі якості діючих персонажів. Вони радіють непереможній силі Івана-Побивана, переживають за долю Івасика-Телесика, Котигорошка. Позитивний герой казки завжди працьовитий, справедливий, відважний, шанує батьків, прислухається до їхніх порад, долає перешкоди, досягає поставленої мети, виступає носієм народної моралі. Якщо ж виявляє непослух – тоді потрапляє в надскладні ситуації і долає багато перешкод.

Перенесення прикладів казки на свій побут не обмежується власним досвідом. Діти, критикуючи поведінку своїх товаришів, зіставляють їх з героями казки. Співчуття героя, моральні оцінки їхніх вчинків набувають усвідомленого характеру.

Розуміння дітьми моралі казки відбувається на основі їхньої внутрішньої активності, яка викликана емоційним сприйманням змісту твору. Зовні це виявляється в міміці, жестах, репліках, висловлюваннях дітей.

У старшому дошкільному віці сприймання казки набуває диференційованого характеру – в дітей формується здібність до елементарного аналізу твору, вибіркове ставлення до героїв казки. Це, у свою чергу, веде до формування художнього смаку в дітей, у них з'являються свої улюблені казки.

Діти дошкільного віку добре розуміють мораль казки, диференціюють, де добро, а де зло, й активно приймають сторону добра.

Моральні почуття дошкільнят формуються в єдності з етичною поведінкою. Важливо після прочитання казки провести невеличку бесіду з дитиною, під час якої розкрити особливості характерів персонажів, надати оцінку їх діям, поговорити про їх позитивні та негативні сторони. Від вибору казок для читання залежить те, які моральні почуття ми зможемо сформувати у дитини.

Розвиток почуття поваги до старших органічно пов'язаний із завданням виховання культури поведінки дітей по відношенню до оточуючих.

Виховується звичка бути завжди ввічливим, готовність активно проявляти турботу про старших і молодших, дбайливо ставитися до результатів праці дорослих, до їх діяльності; прищеплюються моральні якості (правдивість, чесність, скромність, терпіння, витримка, поступливість).

Важливим завданням виховання поведінки старшого дошкільника є формування колективних взаємин з однолітками – товариськість і гуманне ставлення до однолітків, співпраця і вміння колективно планувати діяльність, організованість і культуру спілкування, яка, у свою чергу, включає подальше освоєння дітьми правил ввічливості по відношенню до однолітків і формування культури спільної діяльності: трудової, ігрової, навчальної.

Виховання організованої поведінки передбачає формування у дошкільнят умінь свідомо дотримуватися правил поведінки, підкорятися загальним вимогам, встановленим у групі, діяти узгоджено, спільними зусиллями добиватися поставленої мети.

Виховання самостійності, яка повинна стати відмінною рисою поведінки дитини 6-7 р.ж., передбачає розвиток ініціативи, самоорганізації і самоконтролю, цілеспрямованості, довільної, вольової поведінки дітей у різних видах діяльності. Стимулом до прояву самостійності є позитивна оцінка вихователя, батьків; створення громадської думки, а також активно підтримуване педагогом і батьками прагнення дітей старшого дошкільного віку стати такими ж самостійними, як школярі [5].

Усі ці якості можна розкрити і сформувати на прикладі казок (подій, дій, персонажів), адже казка – джерело знань, у ній зібрана народна мудрість.

Казки представляють дітям поетичний і багатогранний образ своїх героїв, залишаючи при цьому простір для уяви. Моральні поняття, яскраво представлені в образах героїв, закріплюються в реальному житті і взаєминах з близькими людьми, перетворюючись в моральні еталони, якими регулюються бажання і вчинки дитини.

Казка, її композиція, яскраве протиставлення добра і зла, фантастичні образи, виразна мова, динаміка подій, особливі причинно-наслідкові зв'язки і явища, доступні розумінню дошкільника, – все це робить казку особливо цікавою і хвилюючою для дітей, незамінним інструментом формування морально здорової особистості дитини.

Проживаючи казку діти навчаються долати бар'єри у спілкуванні, тонко відчувати один одного, знаходити пояснення різним емоціям, почуттям, станам. Постійно використовувані казковими персонажами етюди-перевтілення на вираження і прояв різних емоцій дають дітям можливість покращити й активізувати виразні засоби спілкування. Подорож у казку пробуджує фантазію і образне мислення, звільняє від стереотипів і шаблонів, дає простір творчості [8].

Українська народна казка, яка характеризується оптимізмом, утвердженням добра, особливою теплотою, є ефективним засобом формування уявлень дитини про світ, у якому вона живе. Сьогодні, на жаль, втрачає своє

виховне призначення важливий інститут соціалізації дитини – інститут бабусь і дідусів. Саме бабусині казки, дідусеві примовки розкривали перед дитиною навколишній світ з його образами різних стихій природи, рідної землі, добра і зла. Казка спонукає дитину до розмірковування, вибору, а інші фольклорні твори розкривають найрізноманітніші прояви людського буття [9, с.18-19].

Нині казка – це, мабуть, один із небагатьох способів об'єднати дорослого і дитину, дати їм можливість зрозуміти один одного. Мета педагога – дати дитині необхідну гаму переживань, створити настрій, створити добрі і серйозні почуття через сприймання казок, зробити так, щоб казка стала засобом емоційного занурення дитини в нову область знань.

Основні завдання щодо використання казки у роботі з дітьми дошкільного віку полягають у:

- інтеграції особистості дитини;
- психомовному розвитку;
- вдосконаленні вербальної мови;
- розвитку вміння слухати навколишній світ, людей і себе у ньому;
- розвитку соціально-емоційної поведінки кожної дитини;
- розвитку креативного мислення, фантазії, уяви, емпатії дитини;
- розширенню свідомості та вдосконаленню взаємодії з навколишнім світом;
- розвитку сенсомотирики як бази для розвитку мови, інтелекту;
- розвитку творчих здібностей дитини.

Що ж до головних умов, які повинні мати місце у процесі розповідання казки – це емоційне ставлення дорослого до розповіді, від нього вимагається вираження справжніх емоцій і почуттів. Педагог повинен сидіти чи стояти так перед дітьми, щоб вони могли бачити його обличчя, спостерігати за мімікою, виразом очей, жестами, оскільки ці форми прояву почуттів доповнюють і підсилюють враження від прочитаного [4].

При використанні елементів лялькового театру маніпуляції з ляльками повинні бути попередньо відпрацьовані. Працюючи з ляльками, звуки мови повинні направлятися до глядачів, необхідно турбуватися про чітку дикцію, про достатню силу голосу. Діючи з лялькою, треба стежити за тим, щоб її рухи відповідали змісту реплік, їх інтонації. Голос та мова повинні відповідати внутрішній характеристиці персонажа [1; 12].

Особливий сплеск емоцій викликає спілкування персонажа казки з дітьми, коли він шукає у них підтримки, просить поради. Від імені героя потрібно вирішувати складні ситуації, педагогічні завдання, підводити до вирішення проблеми. Діти разом із героєм шукають альтернативні способи дії, сперечаються з ним або погоджуються, пропонують свої рішення.

Результатом виконання та дотримання цих вимог є формування цілого ряду якостей особистості: дитина вчиться прояву доброти, уваги, співчуття, переживання, опановує здатністю помічати зміни настрою та емоційного стану

іншої людини; вчиться підбирати адекватні даній ситуації способи спілкування та взаємодії з іншими людьми.

Висновки. Морально-етичне виховання дитини дошкільного вік можливо здійснювати практично через усі види казок, адже моральність споконвічно закладена у казкових сюжетах.

Формуючи моральні уявлення у дітей дошкільного віку, ми забезпечуємо тим самим становлення у майбутньому такої особистості, яка поєднуватиме в собі духовне багатство, істинні моральні якості і моральну чистоту. Основною метою виховання, заснованої на обраному нами пріоритеті загальнолюдських цінностей, є формування думаючої, люблячої, активної особистості, готової до творчої діяльності у будь-якій області.

Таким чином казка – це джерело нових вражень дітей, вона може стати сильним емоційним стимулом, що живить дитячу творчість. Чим інтенсивніше емоційний вплив, який казка справляє на дітей, тим цікавіше і різноманітніше вихованці потім проявляють власні емоції.

Література:

1. Аверін В.А. Психологія дітей і підлітків : навч. посібн. 2- вид., перероб. СПб, 2010. 379 с.
2. Батуріна Г.І., Кузіна Т.Ф. Народна педагогіка у вихованні дошкільників. М., 2012.
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі. Навч. посібник. Київ, Вища школа. 2002. 407 с.
4. Бородіч А.М. Методика розвитку мовлення дітей. М., 2012.
5. Васильцова З.П. Мудрі заповіді народної педагогіки. М., 1983. 157 с.
6. Волков Г.Н. Етнопедagogіка. М., 2012.
7. Гнатюк В.М. Документи і матеріали (1971-1989). Львів, 1989.
8. Льїн І.А. Про духовне виховання і виховання дітей. М., 2012
9. Машовець М. Казка і патріотизм. *Дитячий садок*, 2010. №35. С. 18-19.
10. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. У 5 т. Київ : Рад. Школа, 1977. Т.3.
11. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. Вибр. твори : У 5-ти т. Т.2. Київ, 1976. – С. 419-654.
12. PROFESSIONAL TRAINING AND SELF-DEVELOPMENT IN TOURISM EDUCATION IN THE CONTEXT OF REFORMS IN UKRAINE Diana Hryniuk, Yanina Havrilova <https://doi.org/10.36074/tmafmsoid.ed-2.15> <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/monographs/article/view/18112>

References:

1. Averin, V. (2010). *Psychologiya ditej i pidlitkiv [Psychology of children and adolescents]. Navch. posibn. 2- vyd., pererob. SPb* [in Ukrainian].
2. Baturina G., & Kuzina, T. (2012). *Narodna pedagogika u vixovanni doshkil`ny`kiv. [Folk pedagogy in the education of preschoolers]* [in Ukrainian].
3. Bogush, A., & Lysenko N. (2002). *Ukrayins`ke narodoznavstvo v doshkil`nomu zakladi. [Ukrainian ethnography in a preschool institution. Teaching manual]. Navch. posibnyk. Kyiv, Vyshcha shkola* [in Ukrainian].
4. Borodich, A. (2012). *Metodyka rozvytku movlennya ditej. [Methods of speech development of children]* [in Ukrainian].
5. Vasyłczova Z. (1983). *Mudri zapovidi narodnoyi pedagogiky. [Wise precepts of folk pedagogy]* [in Ukrainian].

6. Volkov, G. (2012). *Etnopedagogika. [Ethnopedagogy]* [in Ukrainian].
7. Gnatyuk, V. (1989). *Dokumenty i materialy (1971-1989). L`viv. [Documents and materials]* [in Ukrainian].
8. Il`yin, I. (2012). *Pro duxovne vychovannya i vychovannya ditej. [On spiritual upbringing and upbringing of children]* [in Ukrainian].
9. Mashovecz, M. (2010). *Kazka i patriotyzm. Dytyachyj sadok, 35. [Fairy tale and patriotism]* [in Ukrainian].
10. Suxomlynskyj, V. (1977). *Vybrani tvory. U 5 t. (Vols. 3). Kyiv : Rad. Shkola. [Selected works]* [in Ukrainian].
11. Suxomlynskyj, V. (1976). *Sto porad uchytelvi. Vybr. tvory : U 5 t. (Vols.2). (pp. 419-654). Kyiv. [One hundred tips for teachers]* [in Ukrainian].
12. PROFESSIONAL TRAINING AND SELF-DEVELOPMENT IN TOURISM EDUCATION IN THE CONTEXT OF REFORMS IN UKRAINE Diana Hryniuk, Yanina Havrilova <https://doi.org/10.36074/tmafmsoid.ed-2.15> <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/monographs/article/view/18112>